

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE
Broj: 83 0 Rs 030241 22 Rev
Banjaluka: 6.10.2022. godine

Vrhovni sud Republike Srpske u vijeću sastavljenom od sudija Tanja Bundalo, predsjednica vijeća, Senad Tica i Gorjana Popadić, član vijeća, u pravnoj stvari tužiteljice S.R. iz Z., koju zastupa punomoćnik N.R., advokat iz Z., protiv tuženog d.o.o. A. Z., koga zastupa punomoćnik Z.T., advokat iz S., radi utvrđenja diskriminacije i mobinga i naknade nematerijalne štete, odlučujući o revizijama stranaka izjavljenim protiv presude Okružnog suda u Bijeljini broj 83 0 Rs 030241 21 Rsž 2 od 8.2.2022. godine, na sjednici održanoj 6.10.2022. godine, donio je

PRESUDU

Revizija tužiteljice se djelimično usvaja i presuda Okružnog suda u Bijeljini broj 83 0 Rs 030241 21 Rsž 2 od 8.2.2022. godine preinačava u dijelu odluke o troškovima postupka, tako što se žalba tuženog odbija i presuda Osnovnog suda u Zvorniku broj 83 0 Rs 030241 20 Rs 2 od 11.6.2021. godine potvrđuje u dijelu odluke o troškovima postupka, dok se u preostalom dijelu revizija odbija.

Revizija tuženog se odbija.

Odbija se zahtjev tužiteljice za naknadu troškova revizionog postupka, na ime sastava revizije i odgovora na reviziju, u iznosu od 2.457,00 KM.

Obrazloženje

Presudom Osnovnog suda u Zvorniku broj 83 0 Rs 030241 20 Rs 2 od 11.6.2021. godine, utvrđeno je da je tuženi putem zaposlenih lica *izvršio diskriminaciju i mobing* nad radnikom S.R., diplomiranom pravnicom sa položenim pravosudnim ispitom, počev od 8.4.2013. godine do 13.1.2017. godine, preduzimanjem radnji nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu i različitim postupanjem u odnosu na sve druge zaposlene kod tuženog, posebno u odnosu na sve pravnike zaposlene kod tuženog sa izričitim ponižavajućim efektima, sljedećim radnjama činjenja i nečinjenja zaposlenih:

-M.M.1, lice ovlašteno za zastupanje i predstavljanje kod tuženog, koji je sa tužiteljicom zadnjom i jedinom potpisao 25.6.2013. godine ugovor o radu sa stupanjem na snagu ugovora 10.5.2013. godine, retroaktivno stupanje na snagu, na koji dan je tužiteljica zasnovala radni odnos kod tuženog, dok su svi ostali radnici iz FG a.d. B. u stečaju, Z., njih 253, zaključili ugovore o radu sa 8.4.2013. godine i na taj dan zasnovali radni odnos kod tuženog.

-M.M.1, onemogućavao tužiteljici da obavlja poslove „Direktora sektora za opšte i pravne poslove“ na koje je bila raspoređena u periodu od 25.6.2013. godine do 3.12.2013. godine, na način da je direktno i bez znanja tužiteljice izdavao zadatke potčinjenim radnicima tužiteljice, odnosno rukovodiocima 3 službe koje su bile u okviru sektora u kojem je tužiteljica bila direktor, istovremeno je izolujući od drugih zaposlenih radnika u tom periodu.

-M.M.1, u periodu od 25.6.2013. godine do 3.12.2013. godine nije pozivao tužiteljicu na radne i konsultativne kolegije koji su se održavali sedmično i kojim sastancima su prisustvovali svi direktori sektora izuzev tužiteljice, te je na ovaj način različito postupao prema tužiteljici u odnosu na druge rukovodioce i zaposlene.

-M.M.1, rasporedio 3.12.2013 godine tužiteljicu na radno mjesto „Pomoćnik upravnog odbora za pravne poslove“, na kom radnom mjestu je formalno bila do 13.1.2017. godine kada joj je prestao radni odnos, a da za to radno mjesto nikada nije urađen opis poslova i radnih zadataka, niti je u tom periodu tužiteljica obavljala bilo kakve poslove za Upravni odbor, a bila je radno izolovana od drugih radnika tuženog.

-M.M.1, izmišljao je negativne priče i ogovarao tužiteljicu na sastancima tvrdeći da je kriva za propast a.d. B.Z., da će ići u zatvor, da je sve kriminalne radnje uradila zajedno s L., pišući njeno ime po tabli u svojoj kancelariji pred predstavnicima organizacionih jedinica tuženog i sindikalnim predstavnicima radnika, te organizovao potpisivanje peticije protiv tužiteljice među zaposlenim radnicima tuženog, koju su A.K. i V.K. proveli 7.9.2015. godine u d.o.o. A.Z.

-M.M.1, izdao nalog Z.Đ., vršiocu dužnosti rukovodioca kadrovske službe, da uradi rješenje o prestanku radnog odnosa tužiteljici dok je ona bila na godišnjem odmoru, bez osnova i provođenja bilo kakve procedure i ne dajući nikakve razloge za otkaz.

-M.M.1, uznemiravao tužiteljicu na godišnjem odmoru koji joj je odobrio za period od 7.3.2016. godine do 11.3.2016. godine, na način da joj je 10.3.2016. godine uputio poštom pismenu ponudu i Aneks ugovora o radu za drugo radno mjesto, „Pravni stručnjak za radne odnose u pravnoj službi“, o kom radnom mjestu je raspravljano da treba biti ukinuto kao nepotrebno i koje već duže vremena nije bilo popunjeno iz tog razloga, a za koje je predviđena najniža plata od svih plata pravnika i koja je bila tri puta manja od plate koju je tužiteljica imala do tada.

-M.M.1, a kasnije D.L., kao predsjednici Upravnog odbora, prvi do 31.3.2016. godine, a drugi od tog datuma na dalje, nisu odgovorili tužiteljici u roku od 30 dana na molbu koju je uputila Upravnom odboru 15.3.2016. godine tražeći da je zaštite od mobinga i diskriminacije i odgovore zašto tako postupaju prema njoj, na koji način su priznali da se nad tužiteljicom vrši mobing i nisu preduzeli ni jednu radnju da je zaštite, ignorišući je na ovaj način.

-M.S., savjetnik ovlaštenog lica za komercijalne i tehničke poslove, bez razloga i osnova napadao profesionalni kvalitet rada tužiteljice u njenom odsustvu pred drugim zaposlenim.

-A.K., direktor opštih i kadrovskih poslova, negativno komentarisao rad i ličnost tužiteljice i svojim saradnicima zabranjivao kontakt sa njom, te je neosnovano pismeno tvrdio da je nezakonit Ugovor o radu za radnika Đ.V. koji je potpisala tužiteljica.

-M.M.1, neistinito i na podrugljiv način obavjestio Republičku upravu -Sektor inspekcije rada, da je tužiteljica „naknadno“ postala nesposobna za rad kako bi izbjegla da sadržaj ponude Aneksa na ugovor o radu stupi na snagu.

-M.M.1, uznemiravao tužiteljicu za vrijeme privremene spriječenosti za rad dostavljanjem više različitih odluka na kućnu adresu u periodu od 17.3.2016. godine do 16.4.2016. godine, istovremeno zahtijevajući da tužiteljica izvrši primopredaju dokumentacije iako je bila privremeno spriječena za rad i kod nje se nije nalazila bilo kakva dokumentacija tuženog.

-D.L., lice ovlašteno za zastupanje i predstavljanje tuženog od 31.3.2016. godine, od ranije član Upravnog odbora tuženog, dana 6.4.2016. godine u 19 sati i 06 minuta, van radnog vremena, telefonom pozvao tužiteljicu i ultimativno tražio da, iako je privremeno nesposobna za rad, dođe na posao i isti dan počne sa primopredajom dokumentacije, kancelarije i kancelarijskog namještaja i preda ključeve od kancelarije, te je tužiteljica 12.,13. i 14.4.2016. godine morala prekinuti liječenje i izvršiti predaju kopija dokumentacije, kancelarije i ključeva od kancelarije i ulaznih vrata od pravne službe, pri čemu joj nije saopšteno gdje će raditi kada se vrati sa bolovanja.

-da je tužiteljici R.S., diplomiranoj pravnici sa položenim pravosudnim ispitom, tuženi putem ovlaštenih lica M.M.1, D.L. i M.M.2., bez razumnog, zakonitog i objektivnog opravdanja, u periodu od 8.4.2013. godine do 13.1.2017. godine, četiri puta mijenjao ugovor o radu, odnosno nudio Aneksa na ugovor o radu, i to: prvi ugovor 25.6.2013. godine za radno mjesto „Direktor sektora za opšte i pravne poslove do 3.12.2013.godine“ koje poslove faktički nije obavljala, drugi ugovor 3.12.2013. godine do prestanka radnog odnosa 13.1.2017. godine za poslove „Pomoćnik upravnog odbora za pravne poslove“ koje radno mjesto nije imalo opisa poslova i koje poslove nije obavljala, treći ugovor odnosno Aneks na ugovor o radu 9.3.2016. godine za radno mjesto „Pravnog stručnjaka za radne odnose u pravnoj službi“, koje je bilo upražnjeno i planirano za ukidanje, a koju ponudu je tuženi poništio po zahtjevu tužiteljice za zaštitu prava radnika, i četvrti ugovor odnosno Aneks na ugovor o radu 25.8.2016. godine za radno mjesto „Pravnik u sektoru integrisane zaštite“ koje radno mjesto je novotvoreno isključivo da bi tužiteljici bilo ponuđeno (jer ranije nikada nije postojalo) i za koje je propisano da se obavlja pod stresom i u konfliktnim situacijama, iako su ovlaštena lica i kadrovska služba znali da je tužiteljica bila na liječenju zbog stresa i da je i dalje pod ljekarskom kontrolom iz tog razloga, zbog čega te poslove nije mogla obavljati niti dobiti ljekarsko uvjerenje za rad, iz čega jasno proizilazi namjera ovih lica da tužiteljica prestane raditi kod tuženog, što je učinjeno 13.1.2017. godine.

-odgovorno lice M.M.2. 13.6.2016. godine, zajedno sa drugim licima kod tuženog, nekoliko sati držao tužiteljicu na hodniku dok su odredili kancelariju u kojoj će raditi, a tužiteljici nisu izdavali radne zadatke pa je bila u potpunoj radnoj izolaciji od ovog datuma sve do prestanka radnog odnosa 13.1.2017. godine.

-odgovorna lica kod tuženog nisu obavjestili tužiteljicu o zabrani ulaska i izlaska na centralni ulaz upravne zgrade, već su ostavili da ona pred svim prisutnim radnicima pokušava otvoriti vrata koja su bila zaključana zbog onemogućavanja njoj da izađe.

-odgovorno lice kod tuženog D.S., usmenom naredbom naložila radnicima obezbeđenja da zabrane tužiteljici parkiranje vozila na parkingu na kojem je imala odobrenje za parkiranje, bez da je o tome obavjestila tužiteljicu.

-D.S., direktor sektora za integrisanu zaštitu, za koji sektor je ponuđeno radno mjesto tužiteljici, 25.8.2016. godine zahtijevala od tužiteljice da dostavi ljekarsko uvjerenje u roku kraćem od 24 sata iako se od svih radnika traži dostavljanje ljekarskog uvjerenja u roku od 8 dana, a prije utvrđivanja sposobnosti za rad tužiteljice na ponuđenom radnom mjestu zahtijevala od tužiteljice da napusti kancelariju i pređe u objekat zvani „baraka“, u kom nije bio ni jedan pravnik.

Navedenim radnjama je tuženi putem svojih uposlenika, pojedinačno i zajedno, *počinio višestruku diskriminaciju po više osnova i duži vremenski period, teži oblik diskriminacije*, što je za posledicu imalo degradaciju radnih uslova i radno profesionalnog statusa tužiteljice, ugrožavanje psihičkog i fizičkog stanja tužiteljice jer je trpila duševne patnje, povredu ugleda, časti, dostojanstva, prava ličnosti i integriteta, a što je zabranjeno članom 4. stav 1., 3. i 6. u vezi sa članom 2. Zakona o zabrani diskriminacije, članom 24. stav 5. Zakona o radu i članom 14. Evropske konvencije o osnovnim ljudskim pravima i slobodama.

Obavezan je tuženi da tužiteljici zbog izvršene dugotrajne, višestruke, posredne i neposredne, sistematske, planske i organizovane dugogodišnje diskriminacije i mobinga, zbog pretrpljenih duševnih patnji, bola, straha, povrede ugleda, časti, dostojanstva, prava ličnosti i integriteta, isplati nematerijalnu štetu u iznosu od 25.000,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom od dana donošenja presude do konačne isplate.

Odbijen je zahtjev za naknadu nematerijalne štete preko dosuđenog do potraživanog iznosa, u iznosu od 35.000,00 KM.

Obavezan je tuženi da tužiteljici naknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 6.921,68 KM u roku od 15 dana od dana donošenja presude, dok je zahtjev preko dosuđenog do potraživanog iznosa odbijen, u iznosu od 10.551,36 KM.

Presudom Okružnog suda u Bijeljini broj 83 0 Rs 030241 21 Rsž 2 od 8.2.2022. godine, žalba tužiteljice je odbijena.

Žalba tuženog je djelimično usvojena i prvostepena odluka *preinačena* tako što je utvrđeno da je tuženi nad tužiteljicom, radnjama zaposlenih lica navedenim u izreci prvostepene odluke, *izvršio mobing počev od 8.4.2013. godine do 13.1.2017. godine*, te je obavezan tuženi da tužiteljici zbog mobinga i pretrpljenih povreda ugleda, časti, dostojanstva, prava ličnosti i integriteta, isplati nematerijalnu štetu u iznosu od 10.000,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom od dana donošenja prvostepene presude do konačne isplate, u roku od 15 dana.

U cjelosti je *odbijen* tužbeni zahtjev tužiteljice u dijelu u kome traženo da se utvrdi da je istim radnjama u istom periodu od strane istih lica, tuženi prema tužiteljici *izvršio diskriminaciju*, te je u cjelosti odbijen tužbeni zahtjev tužiteljice za isplatu naknade nematerijalne štete po osnovu diskriminacije.

Tužbeni zahtjev za isplatu naknade nematerijalne štete zbog mobinga odbijen je preko dosuđenog iznosa od 10.000,00 KM do potraživanog iznos od 60.000,00 KM.

Odluka o troškovima postupka je preinačena tako što je odlučeno da svaka stranka snosi svoje troškove postupka.

Tužiteljica revizijom pobija drugostepenu odluku zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, sa prijedlogom da se pobijana odluka preinači i tužbeni zahtjev usvoji ili da, po sopstvenoj ocjeni, sud odredi razliku nematerijalne štete i preinači odluku o troškovima postupka, uz naknadu troškova žalbe i revizije.

Tuženi revizijom pobija drugostepenu odluku zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, sa prijedlogom da se pobijana odluka preinači i tužbeni zahtjev odbije uz naknadu troškova postupka.

Tužiteljica u odgovoru predlaže da se revizija tuženog odbije, a tuženi obaveže na naknadu troškova na ime sastava odgovora u iznosu od 1.228,00 KM.

Tuženi nije podnosio odgovor na reviziju.

Revizija tužiteljice je djelimično osnovana.

Revizija tuženog nije osnovana.

Predmet spora je zahtjev tužiteljice o kom je odlučeno izrekom prvostepene presude.

Prvostepeni sud nalazi nespornim utvrđenje: da je tužiteljica bila uposlenik FG B. Z. nad kojom je 8.4.2013. godine otvoren stečajni postupak; da su svi radnici FG B. Z. preuzeti od strane tuženog ali ne odmah svi radnici, već da je sa grupom radnika 8.4.2013. godine zasnovan radni odnos, dok je jedna manja grupa radnika (oko 70), među kojima je bila i tužiteljica, preuzeta kasnije; da je tužiteljica u vremenskom periodu u kom nije bila u svojstvu „preuzetog radnika“ od strane tuženog, obavljala poslove vezano za provođenje stečajnog postupka u FG B. Z.; da je tužiteljica nakon preuzimanja od strane tuženog, dobila rješenje za radno mjesto „Direktor sektora za pravne, kadrovske i opšte poslove“; da je primala lični dohodak u iznosu koji je utvrđen ugovorom o radu (2.520,00 KM uvećan za 0,50% za svaku godinu radnog staža), dok je od 29.11.2013. godine obavljala poslove sa mjesečnom platom u iznosu od 3.640,00 KM; da je od tuženog dobila ponudu za radno mjesto „Pravni stručnjak za radne odnose“ i za radno mjesto „Pravnik u službi zaštite na radu“ ili „Pravnik u integrisanoj zaštiti“; da je tužiteljici prestao radni odnos kod tuženog sa 13.1.2017. godine uz isplatu otpremnine u visini šest mjesečnih plata radnog mjesta „Pomoćnik UO za pravne poslove“.

Sud je nespornim utvrdio i činjenice da je tužiteljica od tuženog dobijala rješenja za radna mjesta koja su bila „izmišljena“ i bez opisa radnog mjesta, pravilnika i konkretnih zadataka koje bi tužiteljica trebala obavljati na tom radnom mjestu. Takođe nalazi nespornim da je Predsednik Upravnog Odbora M.M.1 izdavao neposredno zadatke radnicima podčinjenim tužiteljici, bez njenog znanja i bez dogovora i kontakta sa tužiteljicom, da se tužiteljica obraćala Upravnom odboru tuženog ukazujući na diskriminirajući odnos prema njoj, da je pravnicima zaposlenim kod tuženog bio zabranjen kontakt sa tužiteljicom, da je tužiteljica bila izdvojena od ostalih radnika, posebno onih koji su njene struke jer je smještena u baraku dok je ključeve ranije kancelarije morala predati, da joj je bilo zabranjeno parkiranje na parking u preduzeća i nije joj omogućeno korišćenje centralnog ulaza.

Sud je prihvatio iskaze saslušanih svjedoka Z.Đ., D.B.1, D.B.2., S.Đ., G.V. i O.K. koji su u svojim iskazima svjedočili o činjenicama koje su im bile neposredno poznate, jer cijeni da su pri svjedočenju „bili ubjedljivi bez obzira što su uposlenici tuženog“.

Napred navedeni postupci tuženog, kako sud cijeni, čine mobing i imaju ponižavajući efekat za tužiteljicu sa svrhom degradacije radnih uslova i profesionalnog statusa tužiteljice, koji su se ponavljale učestalo i sistematski u dužem trajanju.

Sud zaključuje da je tužiteljica učinila vjerovatnim da je došlo do mobinga i kontinuiranog uznemiravanja od 8.4.2013. godine do prestanka radnog odnosa tužiteljice kod tuženog, tj. 13.1.2017. godine.

Vještak medicinske struke prim. dr P.G. je, po ocjeni suda, jasan u zaključku da se u konkretnom slučaju kod tužiteljice radi o „poremećaju prilagođavanja kao prolaznom psihičkom poremećaju“, uzrokovanom stresorom kome je bila izložena. U konkretnom slučaju stresor je imao osobine psihičkog i socijalnog, prijetnje da će izgubiti posao, da će tužiteljici biti ugrožena egzistencija, zatim poremećen odnos sa socijalnom sredinom, narušen ugled, socijalni status.

Prema nalazu vještaka stresor je počeo djelovati u aprilu 2013. godine kada tužiteljica nije preuzeta na rad prilikom otvaranja stečajnog postupka u FG B.Z. i da se djelovanje stresora nastavlja sve do 16.3.2016. godine, kada je tužiteljici ponuđen Aneks ugovora o radu, nakon čega dolazi do „kulminacije stresora i nastaje dekonpenzacija jer stresor prevazilazi mogućnost njene kompenzacije“. Stresor je djelovao dugo vremena i bio jakog intenziteta, zbog čega se tužiteljica radi ljekarske pomoći obraćala Domu zdravlja u Z. u periodu od 10.6.2016. godine do 9.12.2016. godine (6 mjeseci).

Vještak je u obrazloženju nalaza pojasnio da stresori iz 2013. godine ne mogu biti posljedica javljanja ljekaru 2016. godine.

Visinu naknade nematerijalne štete (iznos od 25.000,00 KM) prvostepeni sud je cijeneći nalaz vještaka i „dosadašnju sudsku praksu“, mišljenja da dosuđeni iznos od 25.000,00 KM predstavlja odgovarajuću naknadu na ime nematerijalne štete.

Tuženi tokom postupka, po ocjeni prvostepenog suda, nije proveo dokaze kojima bi se negirala vjerovatnoća mobinga i diskriminacije, a na njemu je teret dokazivanja da nad tužiteljicom nije izvršen mobing. Cijeni da tuženi tokom postupka „nije dokazao niti dokazivao“ zašto je tužiteljica u periodu od 8.4.2013. godine pa do 13.1.2017. godine, raspoređivana na više radnih mjesta koja su „izmišljena“ tj. radna mjesta bez konkretnih zadataka, da nije dokazao da je razlog preraspoređivanja tužiteljice sa jednog radnog mjesta na drugo to što nije obavljala radne zadatke na zadovoljavajući način, da nije proveo dokaz zašto je tužiteljica imala kancelariju u pomoćnom objektu (baraka), zašto su joj oduzeta sredstva za rad i zašto je bila uznemiravana dok se nalazila na godišnjem odmoru i za vrijeme privremene spriječenosti za rad.

Polazeći od ovako utvrđenog činjeničnog stanja, koje ne može biti predmet pobijanja i ocjenjivanja u ovom revizijskom postupku s obzirom na izričitu zabranu sadržanu u odredbi člana 240. stav 2. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“, broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13-u daljem tekstu: ZPP), primjenom odredbe člana 2., 4., 11., 12. stav 1., 13., 15. i 24. Zakona o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik BiH“, broj 59/09 i 66/16-u daljem tekstu: ZZZ), odredbe člana 24. i 25. Zakona o radu („Službeni glasnik RS“, broj 1/16, 66/18, 91/21-Odlika US i 119/21-u daljem tekstu: ZR), odredbe člana 14. Evropske konvencije o osnovnim ljudskim pravima i slobodama i odredbe člana 200. i 277. Zakona o obligacionim

odnosima („Službeni list SFRJ“, broj 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te „Službeni glasnik RS“, broj 17/93 do 74/04 -u daljem tekstu: ZOO), prvostepeni sud je odlučio kao u izreci.

Drugostepeni sud je žalbu tužiteljice odbio kao neosnovanu, dok je žalbu tuženog djelimično ocjenio osnovanom iz kog je razloga preinačio prvostepenu presudu u dijelu koji se tiče visine naknade nematerijalne štete i u dijelu odluke o troškovima postupka.

Sud je ukazao da se standard u pogledu dokazivanja jednakog postupanja ogleda u pristupu prema kojem osoba, koja se poziva na diskriminaciju, mora učiniti vjerovatnim da je došlo do diskriminacije i dokazati opravdanu sumnju da bi zbog nejednakog postupanja moglo doći do diskriminacije, pri čemu teret dokazivanja da do nejednakog postupanja nije došlo zbog diskriminacije, leži na protivnoj strani (član 12. i 15. stav 1. ZZD).

Neosnovanim je cijenio žalbene navode tuženog da je prvostepeni sud propustio da postupak i odluku provede po odredbama ZZD.

Za razliku od prvostepenog suda, drugostepeni sud je mišljenja da se tužiteljica nije u navodima tužbe, a ni prilikom saslušanja u svojstvu parnične stranke, pozivala na to da je u odnosu na druge radnike tuženog stavljena u neravnopravan položaj zbog jedne od zabranjenih osnova iz odredbe člana 2. stav 1. ZZD. Sud navodi da u odnosu na mobing, kao fenomen zlostavljanja na poslu kod kog nije presudna veza sa određenom diskriminacijskom osnovom, kod diskriminacije zaštićeni osnovi predstavljaju ključni elemenat diskriminacije i različito tretiranje osoba postaje diskriminacija samo ukoliko se zasniva na jednom od zaštićenih osnova (rase, jezika, vjere, etničke pripadnosti i dr.) u odnosu na uporednu grupu (ostale diplomirane pravnike zaposlene kod tuženog).

Cijeni da tužiteljica nije navela ni jednog diplomiranog pravnika zaposlenog kod tuženog u odnosu na koga je prema nekom od navedenih osnova iz člana 2. stav 1. ZZD bila diskriminisana, pa nije ni dokazala da je stavljena u neravnopravan položaj zbog jednog od zabranjenih osnova.

Obrazlažući neosnovanost žalbenog navoda tuženog vezano za nedostatak pasivne legitimacije, stav je suda da u postupcima zaštite od mobinga nije pasivno legitimisano lice koje je izvršilo radnje mobinga, nego poslodavac koji odgovara za radnje mobinga, pa da se ne mogu prihvatiti navodi da je tužiteljica trebala tužiti lica koja su vršila mobing. Ovaj stav sud je zasnovao na odredbama člana 24. stav 6. i člana 25. stav 1. ZR.

Cijeni da je pravilno prvostepeni sud našao da postoji odgovornost tužene za štetu zbog mobinga, ali smatra da je dosuđeni iznos od 25.000,00 KM previsok imajući u vidu sudsku praksu i da je” odgovarajuća naknada iznos od 10.000,00 KM”.

Odlučujući o troškovima postupka, drugostepeni sud cijeni da bi primjena pravila o procesnom prebijanju troškova u slučaju djelimičnog uspjeha “mogla dati nepravilne rezultate u ovoj parnici”. Imajući u vidu odredbu člana 386. stav 2. ZPP I da je tužiteljica djelimično uspjela sa tužbenim zahtjevom, a tuženi djelimično sa žalbom, preinačava prvostepenu odluku u tom dijelu tako što sudi da svaka stranka snosi svoje troškove.

Navodi revizije tuženog da se radi o neurednoj tužbi i da je došlo do povrede odredbe člana 66. ZPP nisu osnovani.

Nakon donošenja drugostepene odluke od 26.12.2019. godine, kojom je usvojena žalba tužiteljice i ukinuta prvostepena presuda od 27.5.2019. godine i predmet vraćen na ponovno suđenje, shodno obrazloženju drugostepene presude da se radi o „konfuziji jer nije jasno šta predstavlja činjenični osnova, a šta tužbeni zahtjev“, prvostepeni sud je rješenjem od 19.2.2020. godine vratio tužbu na uređenje. Tužiteljica je podneskom od 27.2.2020. godine uredila tužbu isticanjem zahtjeva o kome je i presuđeno. Na pripremnom ročištu održanom 7.10.2020. godine punomoćnik tuženog je, nakon što je zaprimio navedeni podnesak tužiteljice, izjavio da ne traži odlaganje ročišta i odmah se izjasnio u vezi sa uređenom tužbom, pa se po tako postavljenom zahtjevu upustio u raspravljanje.

Tužiteljica je u ovoj parnici kumulirala antidiskriminacijske tužbe tako što se njen zahtjev sastoji od tužbe za utvrđenje diskriminacije (deklaratorni antidiskriminacijski zahtjev) i tužbe za naknadu štete, saglasno odredbi člana 12. stav 1. pod a) i c) ZZD.

Diskriminacija se može pojaviti u različitim oblicima, postoje elementi „preklapanja“ između pojedinih oblika diskriminacije, a u konkretnom slučaju tužiteljica se, cijeneći relevantno utvrđeno činjenično stanje, poziva na mobing kao oblik kršenja ljudskih prava.

Član 111. stav 5. ZR „mobing“ definiše kao specifičan oblik ponašanja na radnom mjestu, kojim jedno ili više lica sistematski u dužem vremenskom periodu, psihički zlostavlja ili ponižava drugo lice s ciljem ugrožavanja njegovog ugleda, časti, ljudskog dostojanstva i integriteta, a lice koje je bilo žrtva mobinga ima pravo da kod nadležnog suda pokrene postupak radi naknade štete (član 112. stav 1. ZR). Prema ZR mobing predstavlja patološku komunikaciju na radnom mjestu koju sistematski upućuje jedna ili više osoba ka jednoj osobi koja je tokom mobinga izložena psihičkom zlostavljanju i stavljena u bespomoćnu i bezizlaznu situaciju, gdje je zadržana sredstvima konstantnih aktivnosti mobinga. Mobing podrazumijeva da se proces diskriminacije vrši u dužem vremenskom periodu i nije ograničen na osnove iz člana 19. ZR.

ZZD u članu 4. stav 3. propisuje da je mobing oblik nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu koji podrazumijeva ponavljanje radnji koje imaju ponižavajući efekat na žrtvu, čija je svrha i posljedica degradacija radnih uslova ili profesionalnog statusa zaposlenog.

Bez obzira na pojmovne razlike mobinga i diskriminacije, kod oba je prisutno nedopušteno i neopravdano različito postupanje u odnosu na grupu ili pojedinca čije se pravo ne vrijeđa.

Mobing predstavlja kršenje ljudskih prava uz primjenu metoda diskriminacije, što rezultira povredom dostojanstva, integriteta, časti i ugleda ličnosti. Naime, usljed povrede ličnog prava na dostojanstvo na radu šteta se sastoji u samoj povredi dostojanstva na radu, povredi prava ličnosti, a izvedenim dokazima (saslušanjem stranaka, svjedoka i provođenjem medicinskog vještačenja) se utvrđuje povezanost između proganjanja na radnom mjestu i stanja radnika, izraženost simptoma, procjena nastale štete, odnosno u kojoj mjeri je narušena kvaliteta života oštećenog.

U slučaju spora, teret dokazivanja da nije bilo mobinga je na poslodavcu, a ako sud utvrdi osnovanost zahtjeva naložiće poslodavcu da tužiocu uspostavi i obezbijedi ostvarivanje prava koja su mu uskraćena ili da plati odgovarajuću novčanu naknadu.

Uspjeh tužbenog zahtjeva uslovljen je dokazanim činjenicama: da napadi traju duže vrijeme, da postoji namjera od strane počinioca zlostavljanja na radu i da postoji uzročna veza između štetnog ponašanja i štetne posljedice.

Pravilno je drugostepeni sud ocjenom izvedenih dokaza izveo zaključak da je tužiteljica učinila vjerovatnost postojanja mobinga koji se ponavljao u određenom vremenskom kontinuitetu, a koje radnje su bile usmjerene ka njenom psihičkom zlostavljanju i čija je namjera bila profesionalna degradacija statusa tužiteljice. Tužiteljica je učinila vjerovatnim da je tuženi u dužem vremenskom periodu ponavljao radnje koje imaju karakter diskriminacije, Drugačije kazano, tužiteljica je učinila vjerovatnim da se radi o postupanju tuženog koje ima elemente mobinga, a razloge koje su za takav zaključak dali nižestepeni sudovi, kao pravilne, prihvata i ovaj sud. Time je teret dokazivanja da se mobing nije desio na tuženom, koji nije dokazao da mobinga nad tužiteljicom nije bilo.

Ni sada u reviziji tuženi konkretno ne osporava ni jednu radnju mobinga navedenu u izreci prvostepene presude.

Nisu osnovani revizioni navodi tuženog kojima se spori pravilnost zaključka nižestepeni sudova o pasivnoj legitimaciji.

Stav je i ovog suda da je poslodavac pasivno legitimisan u postupku za ostvarivanje sudske zaštite zbog zlostavljanja na radu i samo on može biti tužen, bez obzira ko je izvršilac radnji mobinga, dok fizičko lice kao izvršilac zlostavljanja (za razliku od uznemiravanja po osnovu diskriminacije) nije pasivno legitimisano. Navedeno proizlazi i iz odredaba člana 24. stav 6. i 25. stav 1. ZR, na koje zakonske odredbe su se pozvali i nižestepeni sudovi, a prema kojim zakonskim odredbama je poslodavac dužan da preduzme pravovremene i efikasne mjere s ciljem sprečavanja mobinga, dok u slučaju utvrđenja diskriminacije na radu (mobinga) odgovara poslodavac.

U konkretnom slučaju, kod tužiteljice mobing je izazvao psihički poremećaj prilagođavanja prolaznog karaktera zbog čega se obraćala psihijatru, te ovaj sud cijeni da tužiteljici saglasno odredbi člana 200. ZOO pripada pravo na novčanu satisfakciju.

Usljed povrede ličnog prava na dostojanstvo na radu ne mora se dokazivati da je neimovinska šteta zaista i nastala jer se ona sastoji u samoj povredi prava ličnosti. Naknada se dosuđuje po slobodnom sudijskom uvjerenju i vještačenjem.

Bez osnova su navodi iz revizije tuženog da je sud „zanemario iskaz vještaka od 26.11.2020. godine“, kod toga da se na tom ročištu vještak izjasnio da je tužiteljica od 8.4.2013. godine bila izložena stresorima ali da je „u to vrijeme dobro podnosila stresor“, a tek u periodu od 20.6.2016. godine do 19.12.2016. godine „reaguje određenim psihičkim tegobama i traži pomoć psihijatra“.

Ovaj sud smatra da je pobijanom odlukom pravilno primjenjena odredba člana 200. ZOO i da je dosuđena novčana naknada u iznosu od 10.000,00 KM adekvatna satisfakcija za štetu koju je tužiteljica pretrpjela radnjama mobinga kao oblika diskriminacije. Kada se cijene psihičke tegobe koje je tužiteljica trpila usljed mobinga o kojima se vještak izjasnio, njihov intenzitet i vremenski period unutar koga je tužiteljica trebala stručnu psihijatrijsku pomoć, radi se o prolaznim tegobama koje nisu ostavile trajne psihičke posljedice, pa dosuđeni iznos predstavlja adekvatnu naknadu kroz pravilnu primjenu materijalnog prava.

Tuženi je tužbeni zahtjev tužiteljice pobijao u cijelosti, kako u pogledu pravnog osnova za naknadu nematerijalne štete, tako i u pogledu visine tražene naknade.

Radi utvrđenja elemenata mobinga (prisustvo mobinga, izraženost simptoma, povezanost između traumatskog stresora i simptoma, utvrđenje uzroka, procjene narušavanja socijalnog i radnog funkcionisanja žrtve mobinga), što je osnov da sud može procijeniti adekvatnu satisfakciju, tužiteljica je izvela dokaz vještačenjem.

Pretežiti dio troškova tužiteljica je imala u vezi dokazivanja osnova tužbe jer ga je tuženi sporio, a troškovi koji bi se direktno mogli vezati za kondemnatorni dio zahtjeva isplate naknade štete jesu troškovi vještačenja (962,00 KM), s tim da je vještačenje bilo nužno i radi dokazivanja osnova tužbenog zahtjeva.

Tužiteljica je dokazala pravni osnov tužbenog zahtjeva čime je dokazala i da joj pripada pravo na naknadu nematerijalne štete. Zahtjev za naknadu štete u pogledu visine (iznos od 60.000,00 KM) opredjelila je prema svojoj slobodnoj procjeni. Međutim, tek nakon provedenog vještačenja sud ima objektivne elemente temeljem kojih procjenjuje koji iznos predstavlja adekvatnu novčanu satisfakciju. Novčana satisfakcija nije stvarna naknada štete koja bi stanje tužiteljice dovela u stanje prije izvršenog mobinga (kao što je to slučaj kod naknade materijalne štete), već dosuđena naknada treba da omogući da tužiteljica na lakši način podnese posljedice mobinga.

Tužiteljici su prvostepenom presudom dosuđeni troškovi postupka u iznosu od 6.921,68 KM. Stav je ovog suda, s obzirom na napred navedeno, da tužiteljici pripada pravo na punu naknadu troškova dosuđenih prvostepenom presudom.

Na ime troškova sastava revizije tužiteljica je tražila isplatu naknade u iznosu od 1.228,50 KM, a na ime troškova sastava odgovora na reviziju tuženog iznos od 1.228,50 KM.

Odlučujući o reviziji tužiteljice, ovaj sud je reviziju djelimično usvojio i to samo u odnosu na troškove postupka, dok je u pogledu glavnog zahtjeva revizija odbijena pa se zahtjev za naknadu troškova na ime sastava revizije ukazuje neosnovanim, dok se, saglasno članu 387. stav 1. ZPP, u nužne troškove ne mogu priznati troškovi sastava odgovora na reviziju tuženog u iznosu od 1.228,50 KM. Tužiteljici ne pripadaju ni troškovi žalbenog postupka, jer nije uspjela sa žalbom.

Temeljem odredbe člana 248., 250. stav 1., 386. i 397. stav 2. ZPP, odlučeno je kao u izreci.

Predsjednica vijeća
Tanja Bundalo

Za tačnost otpavka ovjerava
Rukovodilac sudske pisarnice
Biljana Ačić